

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

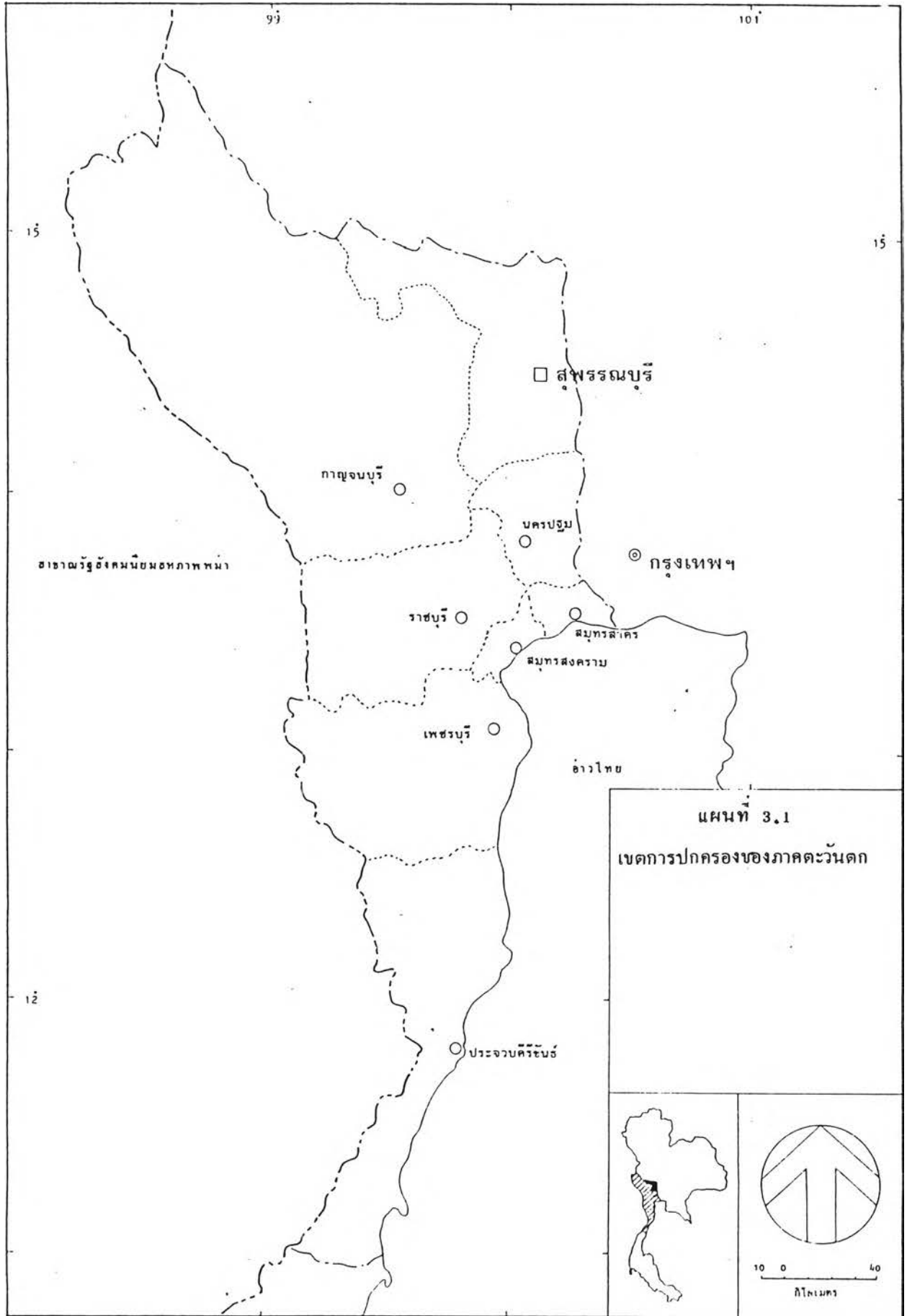
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 11° เหนือ ถึงละติจูดที่ $16^{\circ} 31'$ เหนือ และลองจิจูดที่ $98^{\circ} 15'$ ตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ 100° ตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 46087.8 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 8.98 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และ สุพรรณบุรี ในปี พ.ศ. 2527 แบ่งออกเป็น 53 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 592 ตำบล และ 4,497 หมู่บ้าน มีชุมชนระดับเทศบาล 15 แห่ง และชุมชนระดับสุขาภิบาล 93 แห่ง

จังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดคือ กาญจนบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด 19483.2 ตารางกิโลเมตร จังหวัดที่มีพื้นที่น้อยที่สุดคือ สมุทรสงคราม มีพื้นที่เพียง 416.7 ตารางกิโลเมตร (แผนที่ประกอบ 3.1 และตารางที่ 3.1)

3.1 ลักษณะทางกายภาพ (แผนที่ประกอบ 3.2)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงในพื้นที่ด้านตะวันตกและเป็นที่ราบลุ่มในด้านตะวันออก บางส่วนทางตอนใต้ของภาคเป็นพื้นที่อยู่ระหว่างเทือกเขาสูงกับชายฝั่งทะเลติดอ่าวไทย ทิวเขาด้านตะวันตกเป็นเทือกเขาที่ต่อเนื่องกับภาคเหนือ มีทิศทางการวางตัวในแนวเหนือใต้ ลักษณะหุบเขาในภูมิภาคนี้ค่อนข้างชัน โดยเกิดจากการกัดเซาะของแม่น้ำลำธารอย่างรวดเร็ว

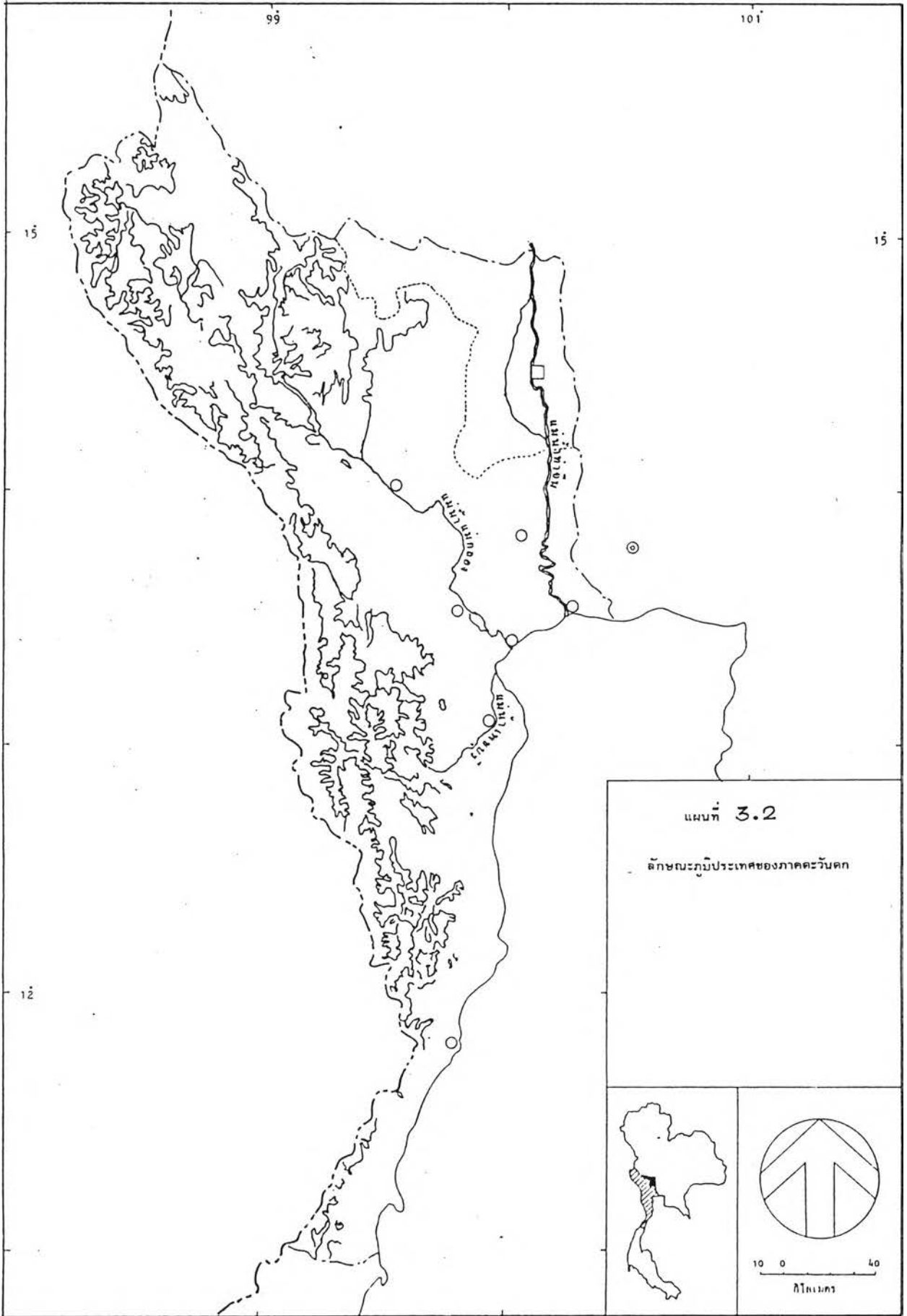
ในทางธรณีวิทยา ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดจากการเคลื่อนไหวของเปลือกโลกหลายครั้งด้วยกัน ในครั้งแรกเกิดขึ้นในตอนปลายของมหายุคพาลีโอโซอิก (ยุคเก่า) ต่อกับตอนต้นของมหายุคมีโซโซอิก (ยุคกลางเก่า) ทำให้เปลือกโลกถูกบีบอัดยกตัวสูงขึ้นเป็นทิวเขาหินส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีอายุค่อนข้างเก่าแก่ ได้แก่ หินชุดแก่งกระจาน หินชุดกาญจนบุรีและ หินชุดราชบุรี ซึ่งล้วนเป็นหินในยุคพาลีโอโซอิกทั้งสิ้น หินชุดเหล่านี้มีลักษณะเป็นหินดินดาน หินทราย

ตารางที่ 3.1 แยกขนาดพื้นที่ ขนาดประชากรและระบบชุมชนของภาคตะวันตก จำแนกรายจังหวัด

พื้นที่ (จังหวัด)	ขนาดพื้นที่ (ค.ร.กม.)	ประชากร 2527		การปกครอง ส่วนท้องถิ่น		การปกครองส่วนภูมิภาค		
		ขนาด (คน)	ความหนาแน่น ต่อ ตร.กม.	เทศบาล	สุขา ภิบาล	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
1. กาญจนบุรี	19,483	607,171	31	1	21	10	85	632
2. นครปฐม	2,168	596,257	275	1	13	6	100	802
3. ประจวบคีรีขันธ์	6,368	396,137	62	2	11	7	40	304
4. เพชรบุรี	6,225	405,990	65	2	9	6 (1 กิ่ง)	86	588
5. ราชบุรี	5,197	675,148	130	3	16	9	102	854
6. สมุทรสงคราม	417	199,133	478	2	2	3	36	278
7. สมุทรสาคร	872	301,631	346	2	3	3	40	283
8. สุพรรณบุรี	5,358	751,875	140	2	18	9 (1 กิ่ง)	103	756
ภาคตะวันตก	46,088	3,933,342	85	15	93	53 (2 กิ่ง)	592	4,497

ที่มา : งานทะเบียนท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง

และหินปูนสลับกัน นอกจากนั้นยังมีหินแกรนิตไหลแทรกอยู่ในบางบริเวณด้วย บริเวณที่เป็นหินปูนจะพบมากในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี ซึ่งสังเกตได้จากการที่ภูเขา มีลักษณะยอดหักแหลมคระมุ่มคระปำ มีหินโผล่ขึ้นมาให้เห็นมากและมักมีถ้ำภายในภูเขา

ทิวเขาในภาคตะวันตกมีอยู่ 2 แนว คือ ทิวเขาถนนธงชัยตอนล่าง ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี เป็นแนวต่อเนื่องกับทิวเขาถนนธงชัยในภาคเหนือ ทอดเป็นแนวยาวลงไปทางใต้จนสุดปลายทิวเขาที่เขาช่องควาย ในตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง กาญจนบุรี ยอดเขาสูงของทิวเขาถนนธงชัยส่วนที่อยู่ในภาคตะวันตก คือ เขาใหญ่ (สูง 1,805 เมตร) ในตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทิวเขาถนนธงชัยและทิวเขาตะนาวศรี

ทิวเขาสำคัญอีกเทือกหนึ่ง ได้แก่ ทิวเขาตะนาวศรีตอนบน ซึ่งเริ่มจากเขาใหญ่ยาวเป็นทิศไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนถึงเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่า จากนั้นจึงวกลงไปทางใต้ผ่านเขตจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ยอดเขาสูงของทิวเขาตะนาวศรี คือ เขางะยันนิยวกดอง (สูง 1,513 เมตร) ในตำบลสองพี่น้อง อำเภอนำางจังหวัดเพชรบุรี ทิวเขานี้มีช่องเขาที่เป็นทางผ่านได้สะดวกหลายตอน ในสมัยโบราณเคยเป็นเส้นทางเดินทัพระหว่างไทยกับพม่า ได้แก่ ช่อง (ด่าน) พระเจดีย์สามองค์ (สูง 247 เมตร) ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ช่องบึงดี (สูง 700 เมตร) ในอำเภอไทยโยค จังหวัดกาญจนบุรี และช่องสันพร้าว หรือ ช่อง (ด่าน) สิงขร (สูง 400 เมตร) ในอำเภอเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แม่น้ำที่สำคัญในภาคตะวันตกมีหลายสายด้วยกัน ทำให้เกิดลุ่มน้ำต่าง ๆ ของภูมิภาคนี้ แม่น้ำเหล่านั้นได้แก่

- แม่น้ำแควใหญ่ หรือแม่น้ำศรีสวัสดิ์ ยาวประมาณ 200 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาถนนธงชัยตอนปลาย เขตแดนจังหวัดกาญจนบุรี ดาก และอุทัยธานีคั่นกัน แม่น้ำแควน้อย หรือแม่น้ำไทรโยค ยาวประมาณ 270 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี แล้วไหลลงมาทางใต้ผ่านอำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค ไปบรรจบกับแม่น้ำแควใหญ่ที่ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง กาญจนบุรี กลายเป็นแม่น้ำแม่กลอง แล้วไหลไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านอำเภอนำาง อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เข้าเขตจังหวัดราชบุรีที่อำเภอ

บ้านโป่ง แล้วไหลผ่านอำเภอโพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี จนไปออกทะเลที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จากตำบลปากแพรกจนถึงอ่าวไทย ยาวประมาณ 100 กิโลเมตร

- แม่น้ำเพชรบุรี ยาวประมาณ 230 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาตะนาวศรี ในเขตก้ามสองพี่น้อง อำเภอท่าบาง จังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่านอำเภอเมืองเพชรบุรี และอำเภอบ้านแหลมไปออกทะเลในอ่าวไทยระหว่างตำบลบางตะนูน และตำบลบางตะนูนออก

- แม่น้ำท่าจีน ยาวประมาณ 300 กิโลเมตร แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี กับตำบลท่าวาสุดี อำเภอเมือง ชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดชัยนาท เรียกชื่อว่า แม่น้ำมะขามเฒ่า เมื่อไหลเข้าเขตจังหวัดสุพรรณบุรี เรียกว่า แม่น้ำสุพรรณบุรี เมื่อเข้าเขตจังหวัดนครปฐม เรียกว่า แม่น้ำนครชัยศรี และเมื่อเข้าเขตจังหวัดสมุทรสาคร เรียกว่า แม่น้ำท่าจีน

- แม่น้ำปรางบุรี ยาวประมาณ 130 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาตะนาวศรี ในเขตก้ามสองพี่น้อง อำเภอท่าบาง จังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่านอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไปออกทะเลในอ่าวไทย ที่ตำบลปากน้ำปราง อำเภอปรางบุรี จังหวัดเดียวกันมักเรียกกันเป็นสามัญว่า แม่น้ำปราง

ลักษณะภูมิอากาศของภาคตะวันตก เป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน คือ มีฤดูฝนและฤดูร้อน เห็นอย่างเด่นชัด แต่ปริมาณฝนที่ตกทั้งปีค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากมีทิวเขาถนนธงชัย และทิวเขาตะนาวศรีถึงยังลมที่พัดมาจากอ่าวเบงกอลและทะเลอันดามัน ซึ่งจะพัดเข้ามาในภูมิภาคนี้ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณส่วนใหญ่ของภาคตะวันตกจึงเป็นเขตที่เรียกว่า พื้นที่อับฝน (Rain Shadow) ด้านอุทกภูมิจะมีความแตกต่างของอุณหภูมิตั้งแต่ต่ำสุดอย่างเห็นได้ชัดในบริเวณเทือกเขาสูงด้านตะวันตกและตอนบนของภาค แต่ในบริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างถึงชายฝั่งทะเลจะมีความแตกต่างของอุทกภูมิเพียงเล็กน้อย ในด้านปริมาณน้ำฝนโดยทั่วไปจะมีปริมาณมากในบริเวณชายแดนด้านตะวันตกและบริเวณที่เป็น เทือกเขาสูง และจะลดน้อยลงไปในบริเวณที่ราบเชิงเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่ราบในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และนครปฐม ซึ่งเป็นเขตอับฝน (Rain Shadow) เป็นบริเวณที่มีฝนตกน้อยมาก

3.2 เส้นทางคมนาคม

การคมนาคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถติดต่อกันได้หลายเส้นทาง และส่วนใหญ่ของเส้นทางคมนาคมจะอยู่ในบริ เวณพื้นที่ราบด้านตะวันออกของภาคคือเนื่องมาจากภาคกลาง ทั้งนี้เพราะทางด้านตะวันตกของภาคส่วนใหญ่จะมีลักษณะ เป็นป่าและ เทือกเขาสูง จึงทำให้ขาดแคลน เส้นทางคมนาคม ลักษณะโครงข่ายของเส้นทางคมนาคมจะเป็น เส้นทางเชื่อมระหว่างภาคกลางและภาคใต้

3.2.1 เส้นทางรถไฟ

3.2.1.1 ทางรถไฟสายใต้ เริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร ผ่านนครปฐมถึงสถานีชุมทางหนองปลาดุก ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นสถานีต้นทางสำคัญของภาค จากนั้นมุ่งสู่เส้นทางภาคใต้ โดยไปสุดเขตภาคที่บางสะพานน้อย และมีสถานีปลายทางอยู่ที่สุโขทัย ระยะทางที่เส้นทางรถไฟผ่านในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความยาวทั้งสิ้น 316 กิโลเมตร

3.2.1.2 ทางรถไฟหนองปลาดุก-น้ำตก แยกจากชุมทางหนองปลาดุกไปทางด้านตะวันตก ผ่านอำเภอนครราชสีมา ท่าม่วง เมือง กาญจนบุรีไปสุดทางที่สถานีน้ำตกอำเภอไทรโยค เส้นทางสายนี้สร้างขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ระยะทางยาวประมาณ 210 กิโลเมตร

3.2.1.3 ทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่-แม่กลอง ทางรถไฟสายนี้เชื่อมติดต่อระหว่างสถานีวงเวียนใหญ่กับสถานีแม่กลอง โดยที่ไม่เชื่อมโยงกับเส้นทางรถไฟสายสำคัญ ๆ ของประเทศ ระยะทางยาวประมาณ 64.9 กิโลเมตร

3.2.1.4 ทางรถไฟสายธนบุรี-สุพรรณบุรี เริ่มต้นจากสถานีธนบุรีผ่านจังหวัดนครปฐม ไปสุดปลายทางที่จังหวัดสุพรรณบุรี ระยะทางยาวประมาณ 142 กิโลเมตร

3.2.2 เส้นทางรถยนต์

- เป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่สำคัญที่สุดของภาคในการติดต่อขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร

3.2.2.1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 สายเพชรเกษม เป็นเส้นทางคมนาคมหลักของภาค โดยเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ลักษณะเส้นทางได้กำหนดให้ตัดผ่านชุมชนเมืองของจังหวัดต่าง ๆ เช่น เทศบาลเมืองนครปฐม เทศบาลเมืองบ้านโป่ง เทศบาลเมืองโพธาราม เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองเพชรบุรี เทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญที่ให้บริการแก่ชุมชนอื่น ๆ โดยรอบ จากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ยังสามารถติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี และสุพรรณบุรีได้สะดวก โดยมีเส้นทางหลวง

แผ่นดินสาย 323 ระยะทางของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่ตัดผ่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความยาวประมาณ 515 กิโลเมตร

3.2.2.2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 สายธนบุรี-ปากท่อ เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญรองลงมาจากสายเพชรเกษม โดยเชื่อมระหว่างถนนสุขสวัสดิ์ กรุงเทพมหานคร กับทางหลวงสายเพชรเกษมที่อำเภอปากท่อ ราชบุรี โดยตัดผ่านจังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเส้นทางที่ช่วยย่นระยะทางได้ประมาณ 100 กิโลเมตร ระยะทางประมาณ 84 กิโลเมตร

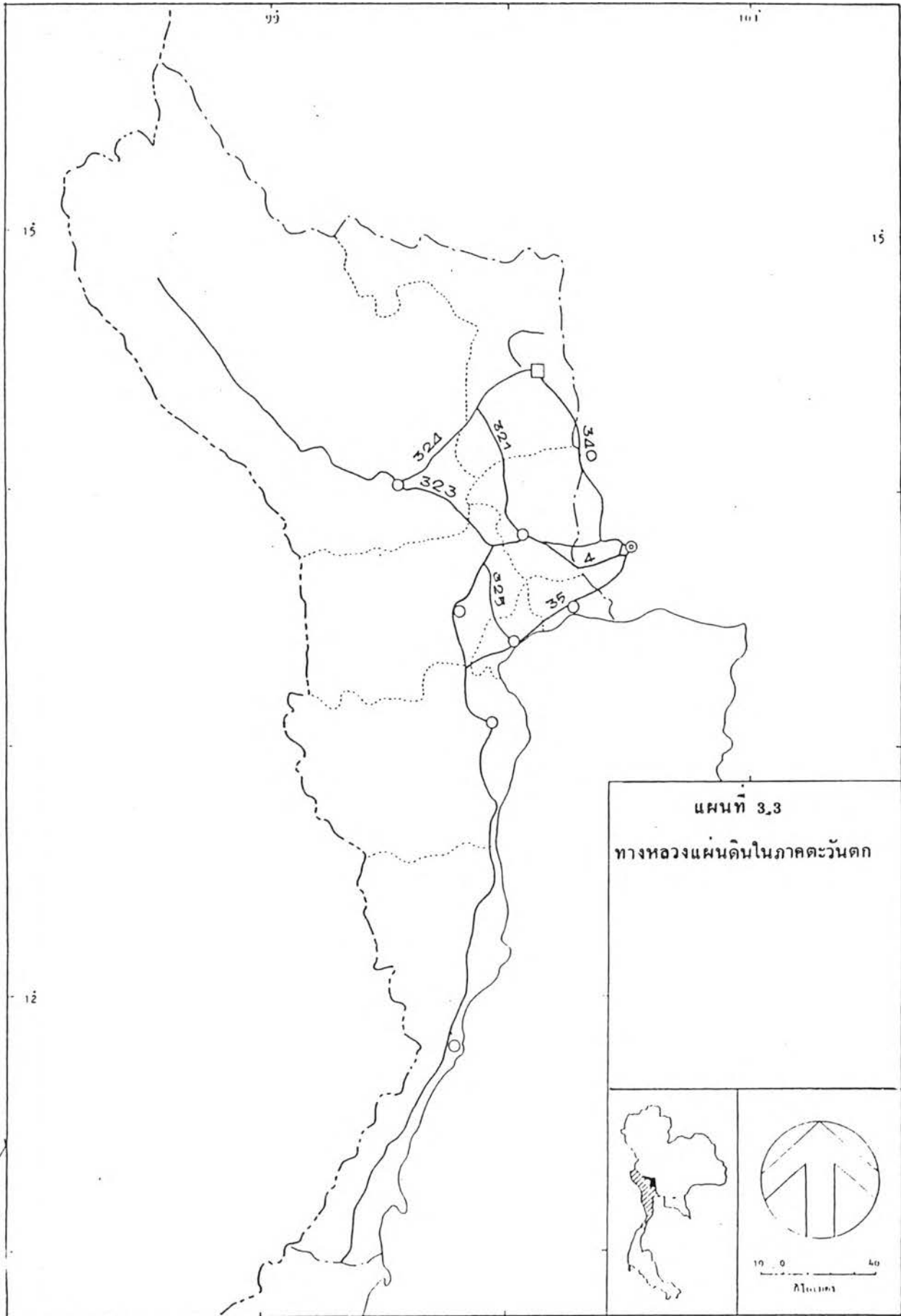
3.2.2.3 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 321 สายมาลัยแมน เป็นเส้นทางที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ตรงบริเวณสามแยกมาลัยแมน อำเภอเมือง นครปฐม ตัดผ่านไปยังกำแพงแสน สองพี่น้อง อู่ทอง และอำเภอเมืองสุพรรณบุรี มีความยาวประมาณ 90 กิโลเมตร นอกจากนี้เส้นทางสายนี้ยังติดต่อกับจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งสามารถเดินทางผ่านต่อไปยังภาคเหนือได้สะดวก

3.2.2.4 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 สายแสงชูโต เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่าง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี กับจังหวัดกาญจนบุรี โดยแยกออกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ตรงกิโลเมตรที่ 66 อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ตัดผ่านอำเภอบางแพ ตำบลวัง และอำเภอเมืองกาญจนบุรี มีระยะทางยาวประมาณ 60 กิโลเมตร นับเป็นเส้นทางที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ เพราะตัดผ่านบริเวณเขตอุตสาหกรรมของภาค

3.2.2.5 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 สายกาญจนบุรี-อู่ทอง เชื่อมระหว่างจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี โดยแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ตัดผ่านอำเภอเมืองกาญจนบุรี หนองปรือ และเชื่อมกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 ในเขตอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีระยะทางยาวประมาณ 62 กิโลเมตร

3.2.2.6 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 สายบางแพ-สมุทรสงคราม เป็นเส้นทางที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ตรงกิโลเมตรที่ 83 เส้นทางนี้ตัดผ่านอำเภอบางแพ ตำบลเนินสะดวก บางคนที อัมพวา แล้วเชื่อมกับทางหลวงแผ่นดินสายธนบุรี-ปากท่อ มีความยาวประมาณ 40 กิโลเมตร

3.2.2.7 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 เชื่อมระหว่างสุพรรณบุรีกับถนนปิ่นเกล้า-นครชัยศรี เป็นเส้นทางสายใหม่ที่จะช่วยย่นระยะทางการเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึง

สุพรรณบุรี ระยะทางยาวประมาณ 105 กิโลเมตร

3.2.3 เส้นทางน้ำ

การคมนาคมทางน้ำของจังหวัดในภาคตะวันตกอาศัยแม่น้ำสายสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำท่าจีน และคลองต่าง ๆ ที่เชื่อมระหว่างอำเภอในภาคตะวันตกกับภาคกลาง เช่น คลองมหาสวัสดิ์ คลองพระพิมล คลองเจ้าเจ็ด คลองดำเนินสะดวก และคลองสหกรณ์ หรือคลองพิทยาลงกรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้เส้นทางคมนาคมทางน้ำซึ่งใช้เดินทางติดต่อกันภายในแผ่นดินแล้ว ยังมีเส้นทางคมนาคมบริเวณชายฝั่งทะเลในจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเล เช่น จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.3.1 ภาพเศรษฐกิจส่วนรวม

การกระจายตัวของการผลิตช่วงปี 2522-2527 (ตารางที่ 3.2 ได้แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างภาคต่าง ๆ โดยที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศมากที่สุด โดยมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์ภาคถึงร้อยละ 40 ของการผลิตทั้งหมดของประเทศ ส่วนภาคตะวันตกนั้นมีสัดส่วนการผลิตเพียงร้อยละ 6 ของประเทศ เมื่อพิจารณาลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยเกษตรกรรมเป็นการผลิตหลัก ยกเว้นกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับสาขาอุตสาหกรรม และสาขาการผลิตอื่นนอกจากภาคเกษตร ส่วนภาคตะวันตกนั้นสัดส่วนการผลิตในภาคเกษตร เป็นร้อยละ 40.91 ของผลิตภัณฑ์ภาคตะวันตก สาขาการผลิตอื่นที่สำคัญได้แก่ สาขาการค้า และสาขาการบริการ

3.3.2 โครงสร้างการผลิตของภาคตะวันตก

จากผลิตภัณฑ์ภาคตะวันตกในช่วงปี พ.ศ. 2522-2527 (ตารางที่ 3.3) จังหวัดกาญจนบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมสูงกว่าจังหวัดอื่นในภาคตะวันตกคิดต่อกันมาโดยตลอด รองลงไปได้แก่ จังหวัดราชบุรี จังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมต่ำสุดของภาคคือ สมุทรสงคราม

เมื่อพิจารณารายละเอียดถึงโครงสร้างการผลิตรายสาขาปี พ.ศ. 2527 มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมภาคตะวันตก เท่ากับ 23,425.5 ล้านบาท สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุดคือ

ตารางที่ 3.2 โครงสร้างการผลิตรายภาคและสัดส่วนผลิตภัณฑ์ภาคต่อประเทศ ช่วงปี (2522-2527) (ตามราคาคงที่ปี 2515)

พื้นที่ (ภาค)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (หน่วย : ล้านบาท)		สาขาการผลิต ปี 2527							
	2522	2527	เกษตรกรรม	เหมืองแร่และ ขุดหิน	อุตสาหกรรม	การก่อสร้าง	การค้า	การบริหาร ราชการ	อื่น ๆ	
กรุงเทพฯ-ปริมณฑล	120445.4 (43.49)	160821.2 (44.16)	5470.2 (3.4)	213.9 (0.13)	59151.2 (36.78)	8907.3 (5.53)	20741.0 (12.90)	23872.9 (14.84)	42464.7 (26.40)	(10)
ภาคกลาง	12280.3 (4.43)	15991.7 (4.39)	5409.2 (33.82)	562.5 (3.52)	2235.6 (13.98)	535.3 (3.35)	2614.1 (16.35)	1194.6 (7.47)	3440.4 (21.51)	(10)
ภาคตะวันออก	18843.2 (6.80)	26860.3 (7.38)	10073.5 (37.50)	619.5 (2.31)	4826.0 (7.97)	814.1 (3.03)	3762.2 (14.01)	2883.0 (10.73)	3882.0 (14.45)	(10)
ภาคตะวันตก	18071.8 (6.53)	23425.5 (6.43)	9583.6 (40.91)	1084.2 (4.63)	3019.9 (12.89)	714.6 (3.05)	3852.4 (16.45)	1223.8 (5.22)	3947.0 (16.85)	(10)
ภาคเหนือ	36822.7 (13.30)	47302.2 (12.99)	19552.6 (41.43)	1287.5 (0.40)	2400.0 (5.07)	2332.4 (4.93)	8424.4 (17.81)	4342.9 (9.18)	8962.4 (18.95)	(10)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	41500.7 (14.98)	55277.6 (15.18)	21844.0 (39.52)	749.5 (0.63)	3983.4 (7.21)	2579.7 (4.67)	11739.0 (21.24)	4891.0 (8.85)	9891.1 (17.83)	(10)
ภาคใต้	28988.2 (10.47)	34528.2 (9.48)	13968.4 (40.46)	1298.0 (3.76)	1466.6 (4.25)	1796.8 (5.20)	6296.9 (18.24)	3127.5 (9.06)	6573.9 (19.04)	(10)
ประเทศ	276952.3 (100)	364206.7 (100)	85901.5 (23.59)	5415.0 (1.49)	77082.7 (21.16)	17680.2 (4.85)	57430.0 (15.77)	41535.7 (11.40)	79161.6 (21.74)	(10)

ตารางที่ 3.3 มูลค่าผลิตภัณฑ์รายปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2527 จำแนกรายจังหวัดของภาคตะวันตก (ตามราคาตลาด) หน่วย : ล้านบาท

	มูลค่าผลิตภัณฑ์					
	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527
กาญจนบุรี	9655.1 (26.23)	11895.3 (27.19)	16610.9 (29.11)	17641.8 (28.92)	14729.8 (25.07)	16102.9 (25.51)
นครปฐม	7001.5 (19.01)	8207.0 (18.76)	10251.4 (17.96)	11363.3 (18.63)	11252.3 (19.16)	11817.5 (18.72)
ประจวบคีรีขันธ์	6393.6 (17.36)	6734.1 (15.39)	7758.0 (13.59)	9291.0 (15.23)	9764.8 (16.62)	9997.7 (15.84)
เพชรบุรี	4384.6 (11.91)	5490.3 (12.55)	6245.7 (10.94)	6835.5 (11.21)	7783.7 (13.25)	8172.2 (12.94)
ราชบุรี	7962.1 (21.62)	10145.2 (23.19)	13422.9 (23.52)	14485.1 (23.75)	13818.8 (23.52)	15155.8 (24.01)
สมุทรสงคราม	1783.7 (4.84)	1994.7 (4.56)	1871.5 (3.41)	1944.3 (3.19)	2302.0 (3.92)	2272.3 (3.60)
สมุทรสาคร	5357.7 (14.55)	5664.7 (12.95)	6278.6 (11.00)	6220.5 (10.20)	7007.1 (11.93)	7341.9 (1.63)
สุพรรณบุรี	6649.1 (18.05)	7485.8 (17.11)	11161.2 (19.56)	10798.7 (17.70)	10344.3 (17.61)	11411.6 (18.08)
ภาคตะวันตก	36828.2 (100)	43745.4 (100)	57070.2 (100)	60996.4 (100)	58743.4 (100)	63112.5 (100)

ภาคเกษตรกรรม โดยมีมูลค่า 9,583.6 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 40.91 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของภาคตะวันตกเอื้ออำนวยต่อการผลิตทางเกษตรกรรม โดยเฉพาะลักษณะภูมิประเทศที่ประกอบด้วยที่ราบลุ่มแม่น้ำในบริเวณด้านตะวันออกของภาค ซึ่งเหมาะสมกับการทำนาข้าว และที่ราบเชิงเขาด้านตะวันตกของภาคซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ตลอดจนชายฝั่งทะเลที่ยาวตั้งแต่สมุทรสาครถึงประจวบคีรีขันธ์ เป็นระยะทาง 375.4 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 14.35 ของความยาวฝั่งทะเลของประเทศ นอกจากนี้แนวเขาทางด้านตะวันตกของภาคก็เป็นแหล่งป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงเป็นอันดับสอง ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม ซึ่งมีมูลค่าการผลิต 5,179.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16.44 ของการผลิตทั้งหมดของภาค สาขาการผลิตที่มีมูลค่าการผลิตสูงเป็นอันดับสาม ได้แก่ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก ซึ่งมีมูลค่าการผลิต 4,984 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 15.82 ของการผลิตทั้งหมดของภาคตะวันตก

3.3.3 ฐานการผลิต

มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ในการศึกษามูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดของภาคตะวันตกได้ทำการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2522-2527 พบว่า ภาคตะวันตกซึ่งประกอบด้วยจังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี โดยส่วนรวมอาจกล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณามูลค่าการผลิต เศรษฐกิจภาคตะวันตกมีลักษณะดีขึ้นทุกปี แม้ว่าจะไม่มากนักก็ตาม สำหรับจังหวัดที่ก่อให้เกิดมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงในภาคนี้ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี คิดเป็นสัดส่วนหนึ่งในสี่ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทั้งหมด รองลงมาได้แก่ จังหวัดราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และเพชรบุรี ตามลำดับ สำหรับจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการผลิตต่ำที่สุดในภาคนี้ โดยเป็นสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 4 (โดยประมาณ) ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด ในขณะที่จังหวัดกาญจนบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในภาคนี้ มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 30 (โดยประมาณ) ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของรายได้ จังหวัดในภาคนี้อย่างชัดเจน สำหรับจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่ก่อให้เกิดมูลค่าการผลิตในระดับปานกลาง เมื่อเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคนี้ โดยคิดเป็นร้อยละ 20 (โดยประมาณ) ของมูลค่าการผลิตทั้งหมดของภาค (ตาราง 3.4)

ตารางที่ 3.4 สัดส่วนโครงสร้างผลิตภัณฑ์จังหวัด คิดแยกรายสาขาและคิดเทียบกับผลิตภัณฑ์ภาคตะวันตก ปี 2527 (ตามราคาคงที่-ปี 2515)

พื้นที่ (จังหวัด)	เกษตรกรรม	สาขาการผลิต		หน่วย : ล้านบาท				ยอดรวมรายจังหวัด
		เหมืองแร่และขุ่ยหิน	อุตสาหกรรม	การก่อสร้าง	การค้า	การบริหารราชการ	อื่น ๆ	
	3							
1. กาญจนบุรี	38.42 (18.27)	7.22 (38.09)	16.14 (18.07)	3.12 (19.73)	14.42 (16.78)	3.76 (12.96)	16.92 (17.98)	(5797.6) 100
2. นครปฐม	34.12 (13.38)	0.04 (0.2)	23.77 (21.94)	2.62 (13.66)	14.47 (13.87)	6.67 (18.95)	18.30 (16.03)	(4779.8) 100
3. ประจวบคีรีขันธ์	59.97 (17.70)	1.56 (5.11)	5.1 (3.54)	2.83 (11.08)	16.04 (11.58)	3.97 (8.48)	10.53 (6.94)	(3597.0) 100
4. เพชรบุรี	39.83 (9.91)	2.96 (8.17)	7.41 (4.34)	4.64 (15.33)	17.99 (10.95)	5.67 (10.22)	21.49 (11.95)	(3032.1) 100
5. ราชบุรี	30.16 (14.46)	8.11 (43.11)	23.91 (26.95)	2.48 (15.78)	13.19 (15.46)	6.06 (21.03)	16.10 (17.24)	(5842.3) 100
6. สมุทรสงคราม	18.70 (1.26)	0.84 (0.63)	9.17 (1.45)	3.47 (3.10)	26.99 (4.42)	12.96 (6.30)	27.92 (4.19)	(818.7) 100
7. สมุทรสาคร	29.46 (7.98)	0.38 (1.14)	31.0 (19.76)	2.35 (8.47)	13.34 (8.83)	4.25 (8.34)	19.20 (11.62)	(3301.0) 100
8. สุพรรณบุรี	47.87 (17.04)	0.90 (3.56)	4.70 (3.93)	2.72 (12.86)	20.81 (18.11)	5.32 (13.72)	17.67 (14.05)	(4337.6) 100
ยอดรวมรายสาขา	12187.9 (100)	1098.8 (100)	5179.4 (100)	917.6 (100)	4984 (100)	1683 (100)	5455.6 (100)	31506.3

3.3.4 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล

จากการศึกษาพบว่าในปี พ.ศ. 2522 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยของรายได้บุคคล 6,680 บาทต่อปีต่อคน โดยที่ปีจังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และนครปฐม มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี ตามลำดับ แสดงให้เห็นรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคนี้ยังมีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อพิจารณารายจังหวัดพบว่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุดและต่ำสุดแตกต่างกันชัดเจนมาก แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เสมอภาคกัน สำหรับในปี พ.ศ. 2527 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นทุกจังหวัด แต่ลักษณะความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในจังหวัดสูงสุดคือ สมุทรสาคร และต่ำสุดคือ จังหวัดสมุทรสงคราม มีความแตกต่างกันอยู่อย่างมาก ซึ่งลักษณะความแตกต่างของรายได้นี้มีสาเหตุอยู่มากมาย สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ สภาพทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคที่มีความเหลื่อมล้ำไม่เหมาะสมกับลักษณะกายภาพของจังหวัดนั้น ๆ (ตารางที่ 3.5)

3.4 ประชากรและการกระจายตัว

จากข้อมูลประชากร กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ในปี พ.ศ. 2527 ประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้ง 8 จังหวัด มีประมาณ 3,933,342 คน แยกเป็นประชากรในเขตเทศบาลประมาณ 394,973 คน ประชากรในเขตสุขาภิบาล 723,138 คน

จังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดของภาคคือ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประชากรร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาคือ จังหวัดราชบุรี มีประชากรร้อยละ 17.2 จังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุดของภาคคือ จังหวัดสมุทรสงคราม มีขนาดประชากรเพียงร้อยละ 5.1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความหนาแน่นประชากรในปี พ.ศ. 2527 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 85 คนต่อตารางกิโลเมตร จังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงสุดคือ จังหวัดสมุทรสงคราม (478 คนต่อตารางกิโลเมตร) ส่วนจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นน้อยที่สุดคือ กาญจนบุรี (31 คนต่อตารางกิโลเมตร) ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ทั้งแม่น้ำท่าจีน

ตารางที่ 3.5 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในราคาคงที่ปี 2515 ของภาคตะวันตก

พื้นที่ (จังหวัด)	รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (Per Capita Income) (หน่วย : บาท)	
	ปี 2522	ปี 2527
1. กาญจนบุรี	9,622	9,777
2. นครปฐม	6,973	8,184
3. ประจวบคีรีขันธ์	8,085	9,246
4. เพชรบุรี	6,220	7,676
5. ราชบุรี	6,594	8,838
6. สมุทรสาคร	72,194	11,189
7. สมุทรสงคราม	4,724	4,177
8. สุพรรณบุรี	4,720	5,869
ภาคตะวันตก	6,680	8,010

แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำศรีสวัสดิ์ แม่น้ำไทรโยค และที่ราบชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เขตจังหวัดราชบุรีมีประชากรหนาแน่นมาก ดังจะเห็นได้ว่าจังหวัดนี้มีเขตเทศบาลเมืองถึง 3 แห่ง คือ เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองบ้านโป่ง และเทศบาลเมืองโพธาราม

การเปลี่ยนแปลงประชากรในระหว่าง พ.ศ. 2521-2527 ภาคตะวันตกมีประชากรเพิ่มขึ้น 356,639 คน หรือคิดเป็นสัดส่วนของการเพิ่มเชิงเปรียบเทียบ (Relative Change) ได้เท่ากับร้อยละ 9.97 จังหวัดที่มีประชากรเพิ่มมากที่สุดคือ กาญจนบุรี โดยมีลักษณะการเพิ่มมากที่สุดทั้งในเชิงสัมบูรณ์ (Absotute Change) และเชิงเปรียบเทียบ (Relative Change) จังหวัดที่มีประชากรเพิ่มน้อยที่สุดของภาคตะวันตก คือ จังหวัดสมุทรสงคราม (ตารางที่ 3.6) ด้านความหนาแน่นประชากรนั้น จังหวัดกาญจนบุรีมีความหนาแน่นประชากรต่ำสุด และจังหวัดสมุทรสงคราม มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับพื้นที่ กล่าวคือ จังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นมาก เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและเส้นทางคมนาคมสะดวก แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านขนาดพื้นที่ทำให้ไม่สามารถรองรับประชากรได้มาก การเพิ่มประชากรจึงเพิ่มได้น้อย ส่วนจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นต่ำสุด เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงและภูเขา เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก แต่มีศักยภาพทางการพัฒนาสูง โดยเฉพาะเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับขนาดพื้นที่สามารถรองรับประชากรได้มาก การเพิ่มประชากรจึงเพิ่มได้มาก

ตารางที่ 3.6 แสดงจำนวนและการเปลี่ยนแปลงประชากรของภาคตะวันตก จำแนกรายจังหวัด พ.ศ. 2522-2527

พื้นที่ (จังหวัด)	จำนวนประชากร(คน)		การเปลี่ยนแปลงประชากร 2522-2527		
	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2527	จำนวนเพิ่ม	เพิ่มสัมบูรณ์ Absotute	เพิ่มเชิงเปรียบเทียบ Retative
1. กาญจนบุรี	502,961	607,171	104,210	29.22	20.72
2. นครปฐม	552,758	596,257	43,499	12.19	7.87
3. ประจวบคีรีขันธ์	369,524	396,137	26,613	7.46	7.20
4. เพชรบุรี	362,101	405,990	43,889	12.31	12.12
5. ราชบุรี	632,766	675,148	42,382	11.88	6.70
6. สมุทรสงคราม	195,694	199,133	3,439	0.96	1.76
7. สมุทรสาคร	259,022	301,631	42,609	11.95	16.45
8. สุพรรณบุรี	701,874	751,875	50,001	14.02	7.12
ภาคตะวันตก	3,576,703	3,933,342	356,639	100.00	9.97

ที่มา : กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาดไทย